

Linbrev 1/2023

Sådd, odling och skrock

Här kommer det första nyhetsbrevet för projektet 1 kvm lin 2023. 2022 nådde projektet utanför Sveriges gränser. Våra grannar Finland, Norge, Danmark, Estland och Island är också med! I kommande brev kommer vi berätta om linet och dess historia, sådd, odling, beredning och mycket mer!

Nu är det äntligen dags att så linet!

När du ska så beror på var du bor i landet. I södra Sverige kan du så tidigt, redan i april. I norra Sverige sår du lite senare, i maj, de långa ljusa nätterna gör att linet växer till sig fint. För att hinna med alla moment från sådd till tråd är det bra att så tidigt. Linet ska hinna växa, du ska rycka, torka, frörepa, röta och torka igen innan det är dags för beredning under hösten.

Linnet ska sås tidigt, samtidigt med eller omedelbart efter stråsådens sådd är ett gammalt talesätt!

Sådd

Förbered en yta jord, stor som en kvadratmeter, ta bort ogräs och kratta ytan jämn och slät. Linet vill att jorden ska vara lucker och inte hårt packad. Den bästa linjorden är en varm, mullrik lättlera. Mossjordar, alltför torra sandjordar eller hårda mullfattiga leror är inte lika bra.

Så linet där det får sol och vind, inte i skugga eller under träd. Till en kvadratmeter går det åt ca 15 gram linfrö. Bredså linet jämt över jorden. Kratta och mylla ned fröerna några centimeter. Linfrö ska sås grunt. Platta till jorden med hjälp av händerna eller en plank. Vattna då och då så att jorden inte torkar ut när linet gro. Det arbete du lägger ner på att sådd och rensning får du igen senare. När man sår en liten yta kan man blanda fröerna med lite sand, då fördelar fröerna sig lättare jämt över ytan.

Om du inte har tillgång till mark att odla på så går det att odla i lådor eller stora krukor. Kanske finns det en bortglömd plätt i din närhet där du kan odla. Fråga markägaren om du får låna en kvadratmeter i några månader. Du kan också hålla ut jord på tidningspapper och odla.

Rensa

2–3 veckor efter sådden börjar de små linplantorna att sticka upp ur jorden. När du vet hur plantorna ser ut, rensa bort allt ogräs! Gå försiktigt i linlandet så att stjälkarna inte bryts eller skadas. Du kan gå i linet och rensa fram till att linet är 10 cm högt, därefter kan linet ta skada.

Här kommer lite tips från gamla tider på vad du kan tänka på när du sår ditt lin

Det finns mycket skrock kopplat till linsådden från 1800-talet och tidigare. Linet var då en viktig gröda och det var viktigt att skörden lyckades!

Att välja rätt dag för att sådden var viktigt. Vilken dag som är bäst beror på var i landet man befinner sig. I Bohuslän var det vanligt att så på Eriks-dagen (18 maj), den dagen kallades Lin-Erik. Andra bra dagar var Karolina-, Rebecka- eller Vilhelminadagen, dagar med långa kvinnonamn. Långa kvinnonamn skulle ge långt lin. Längre norrut föredrog man Blenda eller Urban, lite senare i maj.

Det gick också att lägga till andra förutsättningar för att säkerställa att sådden skedde på rätt dag. Vilken veckodag inföll Erik på? En torsdag var inte bra. Var månen i nedan eller ny? Allt kunde påverka sådden och det gällde att veta vad man gjorde. Hemligheter, heliga ramsor och ritualer hörde till linet.

- Så med silversked. Silvret påminde om det blanka vackra linet, silver var också skydd mot troll och annat oknytt.
- Ha på dig vita kläder. Vita kläder ger vitt lin.
- Ha på dig hela kläder, inget får vara trasigt, då går det dåligt med odlingen.
- Ha på dig dina finaste kläder. Om det ska bli riktigt fint lin ska du också vara fin.
- Gå med höga knän när du sår och ropa: HÖGT LIN, HÖGT LIN! Ni förstår varför.
- Låt en lång person sköta sådden. En lång person ger långt lin.
- Att ha med ägg. Det finns olika varianter på att ägg ska vara med, det kan ligga ägg och brännvin i såkaret. Äggen och brännvinet ska ätas och drickas upp när sådden är klar. Det kan ligga ägg bland fröerna. Räcker det med ett ägg eller ska det vara ett dussin undrar du? Det beror på vem man frågar. Ägg är en urgammal fruktbarhetssymbol, det förklarar varför de ska vara med.
- Ha utsläppt hår. Det är bra att ha långt hår om du sår lin. Långt hår = långt lin.

- Var uppmärksam på den första gäst du får efter sådden, är det en man med långt skägg, bådär det gott för linet. Långt skägg = långt lin.
- När linsådden är klar läser man denna dikt (uppteckning från Blekinge):

*Nu har jag satt
Nu har jag sått
Nu har jag gjort vad jag förmått.
Nu står det blott i Herrans hand
Att giva linet mycket vann.
Med himmel klar och värme ren
som skingrar luften från allt men
och giver härlig gröda
för jordens barn men ej för de döda.*

Sedan vänder man sig mot öster och säger:
Vår sol han är den kraft som ger åt marken saft.

Sedan åt väster, bugar och säger:
Odin, Tor och Frejen, ska komma nu med reijnen.

Inga Tsernova har tillsammans med Linodlarföreningen Fransåker gjort en film om linsådd. Följ länken för att se filmen:

https://www.youtube.com/channel/UCS3XiJyLcApIBOToSo_qjKA

2021 tilldelades Inga Tsernova Greta Johanssons linstipendium för att fortsätta sitt arbete att dokumentera och sprida kunskap om spånadslin. Inga är en konstnär och hantverkare som arbetar brett med många olika material och tekniker. <https://ingatsernova.com/>

Lycka till med linsådden! Här finns mer information om projektet:

<https://hemslojden.org/fa-kunskap/1-kvm-lin/>

Hälsingar från arbetsgruppen för 1 kvm lin!

Svenska Hemslojdsföreningarnas Riksförbund och föreningen Sveriges hemslojds konsulenter.